

Delphi

Ny praxis från Högsta domstolen – behovet av genstämning i tvister om betalningsskyldighet

Marcus Lindkvist / Senior Associate / Advokat

Torben Beck Johansson / Senior Associate / Advokat

Ny praxis från Högsta domstolen – behovet av genstämning i tvister om betalningsskyldighet

Marcus Lindkvist / Senior Associate / Advokat

Torben Beck Johansson / Senior Associate / Advokat

Högsta domstolen har i ett nyligen avgjort mål (Högsta domstolens mål nr Ö 2576-20 av den 8 juni 2021) uttalat sig om en tidigare dom avseende betalningsskyldighet utgör hinder mot att pröva en ny talan om ersättning för avhjälpande av fel i arbetet då den tidigare domen inneburit att yrkandet om ytterligare betalningsskyldighet ogillats. Nedan redogör advokaterna Marcus Lindkvist och Torben Beck Johansson för bakgrunden till målet och Högsta domstolens ställningstagande i den aktuella frågan.

Generella utgångspunkter i tvister om skäligt pris och fel

I en avtalsrelation kan beställaren göra flera olika invändningar mot utförarens krav på betalning. Om parterna inte bestämt priset i avtalet, t.ex. eftersom de avtalat om ersättning på löpande räkning, är en av de vanligaste invändningarna att det begärda priset inte är skäligt. I allmänhet gäller att utföraren har rätt till ett pris som är skäligt med hänsyn till bl.a. varans eller tjänstens art och gängse pris för motsvarande varor eller tjänster. När beställaren påstår att priset inte är skäligt, får utföraren bevisbördan för att omständigheterna är sådana att det begärda priset är skäligt. Om parterna avtalat om löpande räkning måste utföraren i sådana fall visa att det varit befogat att lägga ned den tid som utföraren begär betalt

för. För att så ska anses visat krävs ofta att utföraren kan ge en klar bild av vilket arbete som utförts och hur den arbetade tiden har fördelats på arbetsuppgifter (NJA 2016 s. 1011). Det är ofta svårt att föra fram sådan bevisning, och domstolar ogillar ofta käromål på grund av att bevisningen om prisets skälighet inte är tillräcklig.

En annan vanlig invändning från beställare är att det föreligger fel, och att beställaren därför har rätt till prisavdrag motsvarande kostnaden att avhjälpa felet. Beställaren har i allmänhet rätt till prisavdrag om det föreligger fel och utföraren inte avhjälpt felet. Invändningar om fel framställs ofta som andrahandsinvändningar till invändningar om att priset inte är skäligt. Andrahandsinvändningar behöver bara prövas om utföraren faktiskt lyckas bevisa att det begärda priset är skäligt. Som ovan nämnts kan utförarens talan ofta ogillas på förstahandsinvändningen – att utföraren inte visat att det begärda priset är skäligt. Om domstolen ogillar beställarens talan på den invändningen i en första rättegång, kan man tänka sig att beställaren sedan stämmer utföraren i en andra rättegång, och där begär ersättning för avhjälpandekostnad.

Rättskraft

Inom processrätten finns dock regler som kan hindra en senare stämning. Domar har rättskraft, vilket innebär

att den sak som har prövats i domen som huvudregel inte kan prövas igen. Om svaranden i en rättegång har åberopat en motfordran till kvittning, får domen rättskraft avseende denna motfordran till den del domstolen faktiskt prövat motfordran. Det huvudsakliga syftet med detta är att parter ska kunna utgå från att domar är trygga och att skapa incitament för parterna att prioritera rättegången.

Högsta domstolens avgörande

Högsta domstolen har nyligen tagit ställning till om rättskraften hindrar en beställare som vunnit framgång i en första rättegång på grund av att utföraren inte visat att begärt pris varit skäligt, från att väcka en ny talan om ersättning för avhjälpande av fel.

Bakgrunden i Högsta domstolens mål var att ett bolag hade stämt sina beställare och begärt ersättning för nedlagt arbete. Beställarna invände i första hand att det begärda priset var oskäligt. De åberopade även bl.a. att de hade rätt till prisavdrag på grund av fel i det av bolaget utförda arbetet. Bolagets talan ogillades på grund av att bolaget inte förmått bevisa att omständigheterna var sådana att det begärda priset var skäligt, och domen vann laga kraft.

Beställarna väckte sedan talan mot bolaget, och yrkade att bolaget skulle förpliktigas att ersätta beställarna för deras avhjälpandekostnader avseende fel. Tingsrätten ansåg att rättskraften hindrade en sådan talan, medan hovrätten ansåg att den första domens rättskraft inte omfattade avhjälpandekostnaderna.

Enligt Högsta domstolen måste man skilja på *motfordringar i processuell mening* och *invändningar mot betalningsskyldigheten*. Motfordringar i processuell mening träffas av rättskraften endast efter åberopande och prövning. Invändningar avseende betalningsskyldigheten träffas av rättskraften även om de inte åberopats eller prövats. Rättskraften omfattar invändningar avseende betalningsskyldigheten, men även alternativa eller ekonomiskt likvärdiga rättsföljder. Enligt Högsta domstolen är en invändning om rätt till prisavdrag eller ersättning för avhjälpandekostnad inte en motfordran i processuell mening, om invändningen endast avser ett belopp upp till det avtalade priset. En sådan invändning är istället att betrakta som en invändning mot själva

betalningsskyldigheten.

Den ersättning som beställarna begärde i målet, var inte högre än det totala priset för tjänsten. Deras krav var därför en invändning om själva betalningsskyldigheten. Eftersom invändningar mot betalningsskyldigheten omfattas av rättskraften i det första målet om betalning, hindrade rättskraften att en ny talan prövas. Ett sådant anspråk kan istället framställas i ett genkärsmål i den första rättegången.

Det ska dock noteras att hindret inte uppstår om den nya talan grundar sig på omständigheter som inträffat efter den tidigare domen. Rättskraften hindrar heller inte en ny talan om t.ex. följdskador, då de inte hänför sig till betalningsskyldigheten och inte är ett alternativ till prisavdrag eller ekonomiskt likvärdigt med prisavdrag.

Sammanfattning

Ersättning för avhjälpandekostnader anses alltså vara samma "sak" som frågan om betalningsskyldighet för arbetet, så länge avhjälpandekostnaderna understiger det totala priset. Högsta domstolen klargör inte vad som avses med det "totala priset", utförarens begärda pris eller det slutliga priset enligt den första domen, men enligt oss avses sannolikt det slutliga priset. Har frågan om betalningsskyldighet avgjorts saknas därför ofta möjlighet att i en senare rättegång göra gällande krav på ersättning för avhjälpandekostnader. För att som beställare undvika att gå miste om möjligheten att begära ersättning för avhjälpandekostnader, bör man därför väcka ett genkärsmål enligt 14 kap. 3 § rättegångsbalken i den första rättegången. Det har tidigare varit relativt vanligt förekommande att beställare inväntar en prövning av den första rättegången, för att sedan eventuellt i en ny rättegång väcka talan om avhjälpandekostnader. Högsta domstolens beslut innebär sannolikt att antalet genkärsmål kommer att öka i tvister om betalningsskyldighet för utförda tjänster.

Kontakt:

Marcus Lindkvist / Senior Associate / Advokat

Marcus.Lindkvist@delphi.se

Torben Beck Johansson / Senior Associate / Advokat

Torben.Beck.Johansson@delphi.se